

Jelena Radonjić
Univerzitet u Novom Sadu,
Medicinski fakultet

UDK: 37.064.3-056.264, 159.922.7

Originalni naučni rad

Vesela Milankov
Univerzitet u Novom Sadu,
Medicinski fakultet

Predat 10.05.2023.

Prihvaćen 08.09.2023.

Jelena Kerkez
Univerzitet u Novom Sadu,
Medicinski fakultet
420147@mf.uns.ac.rs

DOI: 10.53406/kd.v11i1.64

STAVOVI UČITELJA I NASTAVNIKA PREMA DECI KOJA MUCAJU

Sažetak: *Poremećaj fluentnosti govora po tipu mucanja odražava se širokim spektrom različitih simptoma. Kada je prisutan kod dece, afektiran je mnogobrojnim psihološkim i sociološkim faktorima koji posledično utiču i na ponašanje samog deteta. Cilj rada bio je da se ispitaju stavovi učitelja i nastavnika prema deci koja mucaju. U razmatranje su uzete godine radnog staža, subjektivna ocena sopstvenih komunikacionih veština, zadovoljstvo poslom i ostvarenost u roditeljskoj ulozi, uz pravljanje komparacije između stavova učitelja i nastavnika. Istraživanje je sprovedeno u jednoj osnovnoj školi u Novom Sadu, u tri osnovne škole u Senti, a upitnik je distribuiran i na društvenim mrežama u vidu onlajn Google upitnika. Uzorak je obuhvatio 202 ispitanika. Utvrđeno je da ne postoje razlike u stavovima između učitelja i nastavnika prema deci koja mucaju, kao i da broj godina radnog staža i ostvarenost u roditeljskoj ulozi ne utiču na stavove prema njima. Zadovoljstvo poslom i sopstvenim komunikacionim veštinama pokazali su se kao statistički značajni u pogledu formiranja stavova. Ponašanja učitelja i nastavnika imaju uticaj na način na koji deca doživljavaju sebe. Zbog toga je bitno naglasiti važnost profesionalne uloge koju obavljaju, kao i potencijalnu mogućnosti da svojim reakcijama utiču na samopoštovanje i samopouzdanje dece koja imaju disfluentan govor.*

Ključne reči: *poremećaj fluentnosti govora, prosvetni radnici, iskustva.*

Uvod

Komunikacija je proces koji prožima svakodnevne aktivnosti čoveka. Ona podrazumeva razmenu informacija, mišljenja, stavova i osećanja. Komunikacija i interakcija su međusobno zavisne. Odvijaju se i kada postoji sumnja da je osoba nezainteresovana ili ubeđenje da nema potrebu da stupi u komunikaciju. Čak i tada prenos poruke, kao najvažniji cilj, može biti ostvaren (Lučanin, 2010). Poremećaji verbalne komunikacije mogu biti različite etiologije, načina i stepena ispoljavanja. Kada govorimo o mucanju kao poremećaju govora, podrazumevamo narušen ritam i tempo govora, uz ponavljanje reči i rečenica, pauze na atipičnim mestima, embolofrazije, produžavanje glasova i prisutnost poštapalica. Mogu postojati dodatni pokreti orofacijalne regije uz prisustvo toničnih i kloničnih grčeva. Takođe, potrebno je naglasiti i uticaj sinhronog delovanja svih domena ličnosti, između ostalog psihološkog, sociološkog i fiziološkog (Dobrota, 2011). Ovaj govorni poremećaj star je koliko i sam govor, često je proučavan kroz istoriju, a pojavljuje se i danas, u savremeno doba, sa istim oblicima ispoljavanja i često nedefinisanim etiologijom (Bien, 1967; Dobrota, 2011).

Kod dece koja mucaju uočena je smanjena sposobnost samoregulacije koja je u korelaciji sa depresijom i višim nivoom anksioznosti (Eggers, Millard & Kelman, 2022). Temperament deteta je smatran jednim od prediktora načina na koji će mucanje uticati na razvoj (Delpeche, Millard & Kelman, 2022). Naime, deca koja mucaju mogu se susresti sa negativnom reakcijom okoline prema njihovom govornom poremećaju i tako razviti negativan stav prema komunikaciji uopšte (Smith, Iverach, O'Brian, Kefalianos & Reilly, 2014). Kulturološki uticaji iz različitih delova sveta govore u prilog diferenciranim gledištima na ovaj problem. Polinežani veruju da se čovek rađa sa mucanjem i da se povodom toga ne može ništa uraditi. U Japanu je zastupljeno sasvim suprotno stanovište, odnosno mišljenje da se mucanje može i mora ispraviti uz odgovarajuće metode. Svi ovi podaci dokazuju da je pitanje mucanja i sociološka i psihološka problematika. Ukoliko ove činjenice povećaju tendenciju za izbegavanjem komunikacije, dete će potencijalno, u situacijama kada je ona neophodna, nastojati da skрати rečenice i što ranije napusti razgovor. Ovo dalje utiče na percepciju slike o sebi i dete može posumnjati u sopstvenu vrednost. Sve ove negativne implikacije zavisice i od reakcije okoline. Osobe koje se nalaze u užem detetovom okruženju za njega predstavljaju kako model ponašanja tako i uzor do čijeg mišljenja mu je stalo. Prvenstveno je reč o roditeljima, ali učitelji i nastavnici, odnosno njihov uticaj na razvoj, ne bi trebalo da bude izostavljen (Lemert, 1962).

U istraživanju sprovedenom u Španiji, dokazano je da se emocije učitelja prenose na učenike i određuju njihovo ponašanje. Ova tvrdnja naročito se odnosi na emocije poput radosti, ljutnje i anksioznosti. Povišen ton učitelja kod dece može izazvati vrlo jaka osećanja poput sramote, osećaja krivice i inferiornosti (Rodrigo-Ruiz, 2016). Ukoliko se te informacije ukrste sa decom koja mucaju, potkrepljuju se stanovišta o uticaju ponašanja učitelja i nastavnika na ovu populaciju. Stavovi se definišu kao relativno trajna i globalna evaluacija osoba, objekata ili nekih pitanja; mogu se navoditi negativni ili pozitivni, a predmet diskusije može biti i njihova zasnovanost. Stavovi se mogu određivati i prema snazi i izdržljivosti, odnosno otpor-

nosti na uticaje koji ih nastoje promeniti (Bizer, Barden & Petty, 2006). Početkom prošlog veka psiholozi su osporavali mogućnost uticaja stavova na ponašanje individue, međutim, danas je zastupljena tvrdnja da stavovi i percipirane norme zajedno učestvuju u kreiranju namere, a namera dalje implicira ponašanje (Curtis & Tindall, 2022). Na osnovu ponašanja neke osobe, konstatuju se osobine ličnosti. Deca koja mucaju svesna su načina na koji okolina utiče na povećanje njihovog stepena stresa pri govoru. Kao jedan od otežavajućih faktora navode ispravljanje, prekidanje i dovršavanje rečenica od strane drugih osoba (Klompas & Ross, 2004). Podsmevanje i facijalne ekspresije koje signaliziraju nestrpljenje i dosadu takođe su faktori koji decu koja mucaju dovode do frustracije i osećaja nezadovoljstva samim sobom. U toku jednog istraživanja pokazalo se da osobe koje mucaju smatraju da je mucanje uticalo na njihovo akademsko postignuće u školi, kao i na odnose sa nastavnicima i vršnjacima. Pored toga, određeni ispitanici su smatrali da je mucanje uticalo na njihovo samopoštovanje, sliku o sebi, kao i da je budilo vrlo jake negativne emocije (Moncur, 1951).

Kada je reč o svesnosti tipične populacije prema mucanju i prema ovoj problematici, rezultati istraživanja sprovedenog u Belgiji pokazuju da je većini ispitanika ova tema bila vrlo bliska. U okviru užeg ili šireg okruženja poznavali su ili čuli za bar jednu osobu koja muca. Ispitanici su smatrali da mucanje nema nasledni karakter, već da je ono psihogenog porekla. Određena grupa je smatrala da bi oko tog problema trebalo konsultovati logopeda, međutim, nije zanemarljiva ni ona koja je smatrala da je najadekvatnije potražiti mišljenje lekara. Takođe, većina se opredelila za stavku koja navodi da mucanje može da se prevaziđe. Među ispitanicima je vladalo mišljenje da je mucanje učestalije od oštećenja vida ili sluha (Van Borsel, Verniers & Bouvry, 1999).

Svi prethodno navedeni podaci govore u prilog neophodnom sveobuhvatnom sagledavanju poremećaja fluentnosti govora. Holistički pristup ovoj deci, uz svesnost sopstvenog uticaja na njih, od presudne je važnosti za njihov dalji razvoj, doživljaj sopstvene ličnosti i mogućnost prevazilaženja problema.

Na osnovu prethodno navedenih informacija, postavljen je i glavni cilj ovog istraživanja, a to je da se utvrde stavovi učitelja i nastavnika prema deci koja mucaju.

Materijali i metode

Mesto i vreme istraživanja

Istraživanje je sprovedeno u periodu od novembra 2022. godine do februara 2023. godine. Upitnik je nakon potpisane saglasnosti o sprovođenju istraživanja od strane direktora škola podeljen u štampanoj formi u Osnovnoj školi „Kosta Trifković“ u Novom Sadu i u osnovnim školama „Turzo Lajoš“, „Stevan Sremac“ i „Petefi Šandor“ u Senti. U svakoj od škola ispitanicima je bila obezbeđena posebna prostorija u kojoj su mogli da popune upitnik. Upitnik je distribuiran i putem neformalnih grupa na društvenim mrežama u vidu onlajn Google upitnika.

Uzorak

Uzorakom je obuhvaćeno 202 ispitanika, od čega je 35 ispitanika muškog pola

(17,8%) i 167 ispitanika ženskog pola (82,2%). Upitnik su popunili ispitanici iz: Novog Sada, Sente, Kraljeva, Rume, Subotice, Lazarevca, Kule, Zaječara, Paraćina, Indije, Bečeja, Kragujevca, Loznice, Novog Pazara, Arilja, Trstenika, Pečuja (Mađarska) i Kotora (Crna Gora). Ispitanici su popunjavanjem upitnika dali svoju saglasnost za učestvovanje u istraživanju, a iz njega su mogli bez ikakvog objašnjenja istupiti u bilo kom trenutku. Kriterijumi za uključivanje u istraživanje podrazumevali su da ispitanici budu zaposleni u obrazovnom sistemu i da imaju zvanje učitelja ili nastavnika.

Instrument ispitivanja

Za potrebe istraživanja korišćen je upitnik napravljen po uzoru na upitnik Istraživanje mišljenja javnosti o ljudskim osobinama – Mucanje (*Public Opinion Survey of Human Attributes – Stuttering (POSHA-S)*). Modifikovan upitnik sadrži dvadeset pitanja, od kojih se deset odnosi na socio- demografske podatke i na komunikacione veštine ispitanika, a deset na različite stavove ispitanika prema mucanju.

Sociodemografski odeljak od ispitanika traži podatke o polu, godinama starosti, zanimanju, broju godina rada u obrazovnom sistemu, roditeljskom statusu, nazivu grada/opštine u kojoj se nalazi škola u kojoj su zaposleni i jezicima koje govore.

Ispitanici su pitani i za nivo zadovoljstva poslom koji obavljaju, kao i za mišljenje o sopstvenim komunikacionim veštinama. Ostala pitanja ispituju stavove o etiologiji mucanja, sveukupni utisak o osobi koja muca, poželjne načine ponašanja dece koja mucaju, ali i stavove o poželjnim načinima ponašanja ispitanika. Prisutna su i pitanja koja od ispitanika traže da navedu odakle potiču njihova saznanja o mucanju, kao i osobu/osobe koje treba da pomognu deci koja mucaju. Na dva pitanja bilo je moguće odgovoriti ocenom 1–5 (petostepena skala), na jedno pitanje ocenom 1–6 (šestostepena skala), a na pet pitanja je bilo moguće odgovoriti sa „da“ / „ne“ / „nisam siguran“.

Etička saglasnost

Sprovođenje naučno- istraživačkog rada odobrila je Komisija za etičnost ispitivanja Medicinskog fakulteta u Novom Sadu, dana 29. 11. 2022. godine.

Statističke metode

Za unos i obradu podataka korišćen je programski paket SPSS 20.0. Za potrebe analize i opisa strukture uzorka po relevantnim varijablama korišćeni su prikazi frekvencija i procenata, kako bi se prikazala zastupljenost određene kategorije ili odgovora. Metode deskriptivne statistike upotrebljene su za određivanje mera centralne tendencije (aritmetička sredina), mera varijabiliteta (standardna devijacija) i ekstremnih vrednosti (minimum i maksimum) posmatranih numeričkih obeležja. Za proveru pouzdanosti skale u celini korišćena je mera interne konzistencije izražena Kronbahovim alfa koeficijentom. U okviru komparativne statistike korišćen je t-test za nezavisne uzorke i Pirsonova korelacija. U primenjenim testovima granične vrednosti verovatnoće rizika su na nivou značajnosti od 95% ($p < 0.05$) i 99 ($p < 0.01$).

Rezultati

Sociodemografske karakteristike uzorka

Uzorak je činilo 202 ispitanika koji su po zanimanju nastavnici (65,8%) ili učitelji (34,2%). Polna struktura nije ujednačena. Uzorak su većinski činile žene (82,2%), dok je muškaraca bilo mnogo manje u uzorku (17,8%). Najmlađi ispitanik je imao 22 godine, dok je najstariji ispitanik imao 64 godine.

U Tabeli 1 prikazani su demografski podaci o ispitanicima koji su činili uzorak. Prikazana je starost ispitanika, pol, zanimanje, broj godina rada u obrazovnom sistemu, grad/opština sedišta škole u kojoj su ispitanici zaposleni, da li ispitanici imaju svoju decu, zadovoljstvo poslom i maternji jezik ispitanika.

Tabela 1. *Sociodemografske karakteristike uzorka*

Varijabla	Kategorija	(N = 202)	
		n	%
Starost			
	Aritmetička sredina (SD)	44.95 (9.73)	
	Minimum	22	
	Maksimum	64	
Pol			
	Muški	36	17.8
	Ženski	166	82.2
Zanimanje			
	Nastavnik	133	65.8
	Učitelj	69	34.2
Broj godina rada u obrazovnom sistemu			
	Aritmetička sredina (SD)	17.93 (9.22)	
	Minimum	1	
	Maksimum	38	
Grad/opština gde se nalazi škola			
	Novi Sad	36	17.8
	Senta	115	56.9
	Drugo	51	25.2
Ispitanik je roditelj			
	Da	161	79.9
	Ne	41	20.3

Zadovoljstvo poslom			
	Veoma nezadovoljan	4	2
	Nezadovoljan	4	2
	Delimično zadovoljan	28	13.9
	Zadovoljan	98	48.5
	Veoma zadovoljan	68	33.7
Maternji jezik			
	Srpski	114	56.4
	Mađarski	85	42.1
	Drugi	3	1.5

Razlike između nastavnika i učitelja u stavovima prema deci koja mucaju ispitani su pomoću t-testa za nezavisne uzorke. U Tabeli 2 prikazane su vrednosti t-testa i nivo značajnosti, kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije.

Tabela 2. Razlike u stavovima nastavnika i učitelja prema deci koja mucaju

	Zanimanje	M	SD	t	df	p
Stavovi prema deci koja mucaju	Učitelj	3.41	1.09	0.77	200	0.44
	Nastavnik	3.54	1.33			

Kao što se vidi iz Tabele 2, rezultati t-testa pokazuju da se opažene razlike u frekvencama kategorija dve posmatrane grupe u stavovima prema deci koja mucaju značajno ne razlikuju.

Statistički značajna povezanost pozitivnijih stavova prema deci koja mucaju i broja godina rada u obrazovnom sistemu, ispitane su pomoću Pirsonove korelacije. U Tabeli 3 su prikazane vrednosti Pirsonove korelacije, nivo značajnosti kao i aritmetičke sredine, standardne devijacije, minimalne i maksimalne vrednosti.

Tabela 3. Stavovi prema deci koja mucaju u odnosu na broj godina rada provedenih u obrazovnom sistemu ispitanika

Varijabla	M	Min	Max	SD	r	p
Broj godina rada provedenih u obrazovnom sistemu	17.93	1	38	9.22	-0.30	0,68

Kao što se vidi iz Tabele 3, rezultati Pirsonove korelacije pokazuju da se opažene razlike u frekvencama kategorija dve posmatrane grupe u stavovima prema deci koja mucaju značajno ne razlikuju. Međutim, prisutna je negativna korelacija, što govori u prilog tome da što su ispitanici duže zaposleni i imaju duže radno iskustvo, stavovi prema deci koja mucaju su bili negativniji i obrnuto.

Razlike u stavovima prema deci koja mucaju u odnosu na to da li ispitanici imaju svoju decu, ispitane su pomoću t-testa za nezavisne uzorke. U Tabeli 4 su prikazane vrednosti t-testa, nivo značajnosti kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije.

Tabela 4. *Razlike u stavovima prema deci koja mucaju u odnosu na to da li su ispitanici roditelji*

	Da li je ispitanik roditelj	M	SD	t	df	p
Stavovi prema deci koja mucaju	Da	3.50	1.22	0.44	200	0.17
	Ne	3.49	1.03			

Kao što se vidi iz Tabele 4, rezultati t-testa pokazuju da se opažene razlike u frekvencama kategorija dve posmatrane grupe u stavovima prema deci koja mucaju značajno ne razlikuju.

Statistički značajna povezanost pozitivnijih stavova prema deci koja mucaju i ispitanika koji su zadovoljni svojim poslom, ispitana je pomoću Pirsonove korelacije. U Tabeli 5 su prikazane vrednosti Pirsonove korelacije, nivo značajnosti, kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije.

Tabela 5. *Stavovi prema deci koja mucaju u odnosu na zadovoljstvo poslom*

	Zadovoljstvo poslom	M	SD	r	p
Stavovi prema deci koja mucaju	Nezadovoljan	3.38	1.06	0.15	0.05
	Delimično zadovoljan	3.04	1.07		
	Veoma zadovoljan	3.58	1.19		

Kao što se vidi iz Tabele 5, rezultati Pirsonove korelacije ukazuju na to da postoji značajna povezanost između stavova koje ispitanici imaju prema deci koja mucaju i zadovoljstva poslom. Prisutan je pozitivan smer korelacije, što bi značilo da što je osoba zadovoljnija poslom ima pozitivniji stav o deci koja mucaju, i obrnuto.

Statistički značajna povezanost između pozitivnijih stavova prema deci koja mucaju i zadovoljstva ispitanika svojim komunikacionim veštinama, ispitane su pomoću Pirsonove korelacije. U Tabeli 6 su prikazane vrednosti Pirsonove korelacije, nivo značajnosti kao i aritmetičke sredine i standardne devijacije.

Tabela 6. *Stavovi prema deci koja mucaju u odnosu na zadovoljstvo svojim komunikacionim veštinama*

	Zadovoljstvo poslom	M	SD	r	p
Stavovi prema deci koja mucaju	Nezadovoljan	3.38	1.06	0.15	0.05
	Delimično zadovoljan	3.04	1.07		
	Veoma zadovoljan	3.58	1.19		

Kao što se vidi iz Tabele 6, rezultati Pirsonove korelacije ukazuju na to da postoji značajna povezanost između stavova koje ispitanici imaju prema deci koja mucaju i zadovoljstva svojim komunikacionim veštinama.

Prisutan je pozitivan smer korelacije, što bi značilo da što je osoba zadovoljnija svojim komunikacionim veštinama ima pozitivniji stav o deci koja mucaju, i obrnuto.

Diskusija

Primarni motiv sprovedenog istraživanja bio je utvrđivanje stavova učitelja i nastavnika prema deci koja mucaju. Naša pretpostavka bila je da ne postoje statistički značajne razlike u stavovima između učitelja i nastavnika.

Naše istraživanje utvrdilo je da ne postoje statistički značajne razlike između stavova učitelja i nastavnika prema deci koja mucaju. Govoreći o navedenim stavovima ispitanika, istraživanje sprovedeno u Sjedinjenim Američkim Državama bavilo se upravo tom tematikom i rezultiralo zaključkom da je većina opisa načina percepcije mucanja imala negativnu konotaciju. Ovo govori u prilog potrebi za dodatnim edukacijama prosvetnih radnika u cilju sticanja šireg znanja o ovom poremećaju i otklanjanju stereotipno ustanovljenih mišljenja (Lass, et al., 1994).

Nije dokazano da postoji statistički značajna razlika u stavovima učitelja i nastavnika u odnosu na broj provedenih godina u obrazovnom sistemu. Istraživanje sprovedeno u Portugalu je obuhvatilo 27 učitelja čiji je prosečan broj godina zaposlenosti bio 20.63. Rezultati su pokazali tendenciju ka stavovima učitelja da mucanje ima umeren uticaj na celokupan život dece koja mucaju, uključujući i boravak u školi, sa akcentom na komunikaciju u okviru nje (Rocha, Yaruss & Rato, 2022). U Sjedinjenim Američkim Državama istraživači su nastojali da obuhvate uticaj godina radnog staža na stavove prema deci koja mucaju, ali nisu uočili statistički značajnu razliku između te dve varijable (Crowe & Walton, 1981). Dobijeni rezultat se poklapa sa rezultatom ovog istraživanja.

U našem istraživanju nastojali smo da ispitamo stavove prema deci koja mucaju ispitanika koji su i sami ostvareni u ulozi roditelja, u odnosu na one koji to nisu. Očekivali smo da će ispitanici koji imaju sopstveno dete biti senzitivniji na bilo kakav oblik poteškoća sa kojima se susreću druga deca, te tako i na mucanje, i na osnovu toga imati pozitivnije stavove. Veoma je mali broj istraživanja koja podrazumevaju prisustvo obe uloge (roditeljske i učiteljske) i njihov uticaj na stavove prema deci koja mucaju. Međutim, istraživanje sprovedeno takođe u Sjedinjenim Američkim Državama bavilo se pitanjem stavova i znanja o mucanju roditelja čija deca mucaju i čija deca ne mucaju. Rezultati su pokazali pozitivnije stavove roditelja čija deca nisu mucala, kao i tačnije informacije o ovom govornom poremećaju (Bodur, et al., 2019). Ukoliko se taj podatak poveže sa dobijenim rezultatima ovog istraživanja, uočiće se njihova konfrontacija, s obzirom na to da ostvarenje u roditeljskoj ulozi deci koja nemaju ovaj govorni poremećaj potencijalno može pozitivno uticati na formiranje stavova o njemu.

Kada se radi o uticaju zadovoljstva poslom kojim se ispitanici bave, u odnosu na stavove prema deci koja mucaju, pošli smo od stanovišta da će ispitanici koji su označili da su zadovoljni svojim poslom imati tendenciju ka pozitivnijem sagledavanju mucanja, kao i da će biti fleksibilniji u profesionalnom suočavanju sa različitim izazovima. Istraživanje, koje je nastojalo da ispita uticaj zadovoljstva poslom učitelja na postignut uspeh učenika, pokazalo je da postoji statistički značajan uticaj, kada se radi o učenicima osnovnih škola (Banerjee, Stearns, Moller & Mickelson, 2017). Sagledavajući navedene informacije, postoji mogućnost pravljenja komparacije sa onima koje govore o postojanju veće reaktivnosti dece koja mucaju na svakodnevni stres izazvan različitim događajima (Dimoski, 2020). Naime, sve

prethodno pomenute činjenice, povezane sa rezultatima ovog istraživanja, vode zaključku da će subjektivni doživljaj zadovoljstva učiteljskim poslom afektirati uspeh učenika, a jasno je da je uspeh produkt adekvatno postavljenih ciljeva i rada u zdravom okruženju. Ova tvrdnja dalje implicira prijatniju i stimulišuću sredinu i za decu koja mucaju, ukoliko se nađu u njoj, a to je ekvivalentno i pozitivnijim stavovima samih učitelja i nastavnika.

Učitelji i nastavnici, u našem istraživanju, koji su zadovoljniji sopstvenim komunikacionim veštinama, izražavaju pozitivnije stavove prema deci koja mucaju. Ova tvrdnja počiva na pretpostavci da bi zadovoljstvo sopstvenim verbalnim i neverbalnim veštinama trebalo da se odrazi na lakše prihvatanje tuđih poteškoća u okviru ovog domena.

Ograničenje ovog istraživanja jeste neravnomerno raspoređen uzorak u odnosu na pol, 82.2% ispitanika je bilo ženskog pola, a 17.8% muškog pola. Takođe, mogućnost ispitanika da daju neutralne odgovore (poput odgovora „nisam siguran“) otežala je statističku obradu podataka i donošenje zaključaka u pravcu određene hipoteze. Prisutan je i manjak drugih istraživanja koja se bave ovom tematikom na našim prostorima, a ona su uglavnom bazirana na samu etiologiju poremećaja.

Upravo iz navedenih razloga, za buduća istraživanja preporučuje se ujednačavanje uzorka u odnosu na pol, kao i sprovođenje istraživanja na većem uzorku, uzimajući u obzir procentualnu zastupljenost mucanja u opštoj populaciji.

Istraživanje je pokazalo važnost određenih faktora koji pokazuju korelaciju sa formiranim stavovima prema deci koja mucaju. Tokom razrade i analize hipoteza istaknuta je važnost subjektivne percepcije sopstvenih komunikacionih veština i zadovoljstva poslom. Broj godina radnog staža i ostvarenost u roditeljskoj ulozi nisu se pokazale važnim prediktorima pozitivnijih ili negativnijih stavova prema deci koja mucaju, a u stavovima ne postoji razlika između učitelja ili nastavnika. Na osnovu istraživanja možemo zaključiti da je neophodno podići svest učiteljima i nastavnicima o važnosti profesionalne uloge koju obavljaju i o posledičnom uticaju načina njihovog ponašanja i reakcija na detetovo samopouzdanje i doživljaj samog sebe.

Literatura

- Banerjee, N., Stearns, E., Moller, S., & Mickelson, A. (2017). Teacher job satisfaction and student achievement: The roles of teacher professional community and teacher collaboration in schools. *American Journal of Education*, 123(2): 203–241. DOI: <https://doi.org/10.1086/689932>
- Bien, S. (1967). Why Demosthenes mouthed pebbles. *The Lancet*, 290 (7526): 1152. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(67\)90664-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(67)90664-2)
- Bizer, G. Y., Barden, J. C., & Petty, R. E. (2006). Attitudes. *Encyclopedia of cognitive science*. DOI: <https://doi.org/10.1002/0470018860.s00483>
- Bodur, S., Torun, T., Gül, H., Dincer, M., Gül, A., Kara, K. & Cöngöloğlu, A. (2019). Parental attitudes in children with persistent developmental stuttering:

- a case-control study. *Archives of Clinical Psychiatry*, 46: 103–106. DOI: <https://doi.org/10.1590/0101-6083000000204>
- Crowe, A., & Walton, H. (1981). Teacher attitudes toward stuttering. *Journal of fluency disorders*, 6(2): 163–174. DOI: <https://doi.org/10.21814/rpe.18383>
- Curtis, G., & Tindall, I. (2022). *Contract cheating: The influence of attitudes and emotions. Contract Cheating in Higher Education*. Cham: Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-031-12680-2_10
- Delpeche, S., Millard, S., & Kelman, E. (2022). The role of temperament in stuttering frequency and impact in children under 7. *Journal of Communication Disorders*, 97: 106201. DOI: 10.1016/j.jcomdis.2022.106201
- Dimoski, S. (2020). *Psihologija mucanja*. Beograd: Univerzitet u Beogradu Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Dobrota, N. (2011). *Poremećaj fluentnosti*. Beograd: Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju.
- Eggers, K., Millard, S. K., & Kelman, E. (2022). Temperament, anxiety, and depression in school-age children who stutter. *Journal of Communication Disorders*, 97: 106218. DOI: 10.1016/j.jcomdis.2022.106218
- Klompas, M., & Ross, E. (2004). Life experiences of people who stutter and the perceived impact of stuttering on quality of life: Personal accounts of South African individuals. *Journal of fluency disorders*, 29(4): 275–305. DOI: 10.1016/j.jfludis.2004.10.001
- Lass, J., Ruscello, M., Pannbacker, M., Schmitt, F., Kiser, M., Mussa, M. & Lockhart, P. (1994). School administrators' perceptions of people who stutter. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 25(2): 90–93. DOI: <https://doi.org/10.1044/0161-1461.2502.90>
- Lemert, E. (1962). Stuttering and social structure in two Pacific societies. *Journal of Speech and Hearing Disorders*, 27(1): 3–10. DOI: <https://doi.org/10.1044/jshd.2701.03>
- Lučanin, D. & Lučanin, J. (2010). *Komunikacijske vještine u zdravstvu*. Zagreb: Slap.
- Moncur, J. (1951). Environmental factors differentiating stuttering children from non-stuttering children. *Communications Monographs*, 18(4): 312–325. DOI: <https://doi.org/10.1080/03637755109375048>
- Rocha, S., Yaruss, S., & Rato, R. (2022). Teachers' perceptions of the impact of stuttering on the daily life of their students who stutter. *Revista Portuguesa de Educação*, 35(1): 132–149.
- Rodrigo-Ruiz, D. (2016). Effect of teachers' emotions on their students: Some evidence. *Journal of Education & Social Policy*, 3(4): 73–79.
- Smith, K., Iverach, L., O'Brian, S., Kefalianos, E., & Reilly, S. (2014). Anxiety of children and adolescents who stutter: A review. *Journal of fluency disorders*, 40: 22–34. DOI: 10.1016/j.jfludis.2014.01.003
- Van Borsel, J., Verniers, I., & Bouvry, S. (1999). Public awareness of stuttering. *Folia Phoniatica et Logopaedica*, 51(3): 124–132. DOI: <https://doi.org/10.1159/000021487>

Jelena Radonjić
University of Novi Sad, Faculty of Medicine
Vesela Milankov,
University of Novi Sad, Faculty of Medicine
Jelena Kerkez
University of Novi Sad, Faculty of Medicine

ATTITUDES OF TEACHERS TOWARDS CHILDREN WHO STUTTER

Abstract: Speech fluency disorder, according to stuttering type, is reflected by a wide range of different symptoms. When it is present in children, it is affected by numerous psychological and sociological factors, which consequently affect the behavior of the child himself. Main aim of the work was to examine the attitudes of teachers towards children who stutter. We were comparing attitudes of teachers according to years of work experience, subjective assessment of own communication skills, job satisfaction and fulfillment in the parental role. The research was conducted in one elementary school in Novi Sad and in three elementary schools in Senta, and the questionnaire was also distributed on social networks in the form of an online Google questionnaire. The sample included 202 respondents. It was found that there are no differences in the attitudes of teachers towards children who stutter, and that the number of years of service and fulfillment in the role of parents do not affect their attitudes. Satisfaction with work and their own communication skills, proved to be statistically significant in terms of the formation of attitudes. The behavior of teachers has an impact on the way children perceive themselves. Therefore, it is important to emphasize the importance of the professional role they perform, as well as the potential possibility that their inadequate reactions lead to a loss of self-esteem and self-confidence of children who have dysfluent speech.

Keywords: speech fluency disorder; educators; experiences.